

ПРИВАТНЕ ПРАВО

Васильєва В.В.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА УЧАСНИКА ТОВ ТА ТДВ НА ІНФОРМАЦІЮ

УДК 347.191

<https://doi.org/10.15330/apiclu.50.97-103>

Право учасника товариства на інформацію про діяльність товариства є одним із елементів змісту суб'єктивних корпоративних прав. Право на інформацію включає в себе право на своєчасне отримання повної та достовірної інформації не лише про фінансово-господарський стан товариства та результати його діяльності, але і про суттєві факти, що впливають або можуть впливати на вартість цінних паперів та (або) розмір доходу за ними, про випуск товариством цінних паперів тощо. Отримання учасником зазначеної інформації від товариства є необхідним для реалізації ним своїх корпоративних прав, зокрема правомочностей на участь в управлінні господарською організацією. Внаслідок невиконання товариством свого обов'язку з надання учаснику товариства на його вимогу для ознайомлення документів, передбачених положеннями закону та статуту, можуть бути визнані порушеними як право учасника товариства на інформацію, так і його корпоративні права.

Право учасника товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю на інформацію гарантується ст. 43 Закону України "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю" (далі - ЗУ "Про ТОВ") [1], ст. 1136 ЦК України[2], ч. 1 ст. 88 ГК України [3]. Згідно з положеннями зазначених норм товариство зобов'язане надати учаснику на його вимогу для ознайомлення річні баланси, звіти про фінансово-господарську діяльність товариства, протоколи ревізійної комісії, протоколи зборів органів управління товариства тощо. Наведений перелік може бути розширений у статуті товариства. Праву учасника на одержання інформації кореспондує обов'язок товариства надати учаснику відповідну інформацію на його вимогу. Відмова учасника від цього права або його обмеження, в тому числі за погодженням учасни-

ків, є нікчемною. Окрім учасників доступ до інформації про товариство та його діяльність може надаватися уповноваженим на перевірку державним органам, аудиторам та іншим особам. У ст. 43 ЗУ “Про ТОВ” наводиться перелік документів, які товариство зобов’язане зберігати, і які можна розділити на такі групи:

- документи, що пов’язані із заснуванням товариства і установчі документи та зміни до них;
- документи щодо створення філій, представництв товариства (у разі їх створення);
- документи пов’язані з випуском емісійних цінних паперів та документи, що засвідчують право власності товариства на майно;
- документи, що регулюють діяльність органів товариства та зміни до них (положення, інструкції тощо);
- документи, що пов’язані із роботою органів товариства (загальних зборів, виконавчого органу, наглядової ради): протоколи, накази, розпорядження;
- документи, в яких безпосередньо відображена результати господарської діяльності товариства: річна фінансова звітність, документи щорічної звітності, що подаються відповідним державним органам, документи бухгалтерського обліку;
- документи від третіх осіб щодо товариства: аудиторські висновки та результати надання інших аудиторських послуг.

Даний перелік не є вичерпним та може бути доповнений іншими документами відповідно до законодавства, статута товариства, рішення загальних зборів учасників, наглядової ради та виконавчого органу товариства. Водночас деякі із зазначених в переліку цієї статті документів може і не бути у товариства через об’єктивні причини (наприклад, якщо не проводилось аудиторської перевірки, то і відсутні документи щодо неї).

Строк зберігання зазначених у ч.1 коментованої статті документів залежить від природи документів: документи бухгалтерського обліку зберігаються не менше трьох років (ч.3 ст. 8 Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність” [4]), а якщо документи містять інформацію про фінансові операції - не менше 5-ти років, а інші документи - впродовж усього строку діяльності товариства. Строки зберігання документів бухгалтерського обліку містяться також і в Податковому кодексі [5]: так, відповідно до п. 44.3, 44.4 Податкового Кодексу первинні доку-

менти, за якими подавалася податкова звітність, мають зберігатися не менше 1095 днів з дня подання такої звітності, 2555 днів — для документів та інформації, необхідної для здійснення податкового контролю за трансфертним ціноутворенням. У разі, якщо документи товариства, пов'язані з предметом перевірки, проведенням процедури адміністративного оскарження прийнятого за її результатами податкового повідомлення-рішення або судового розгляду, мають зберігатися до закінчення перевірки та передбаченого законом строку оскарження прийнятих за її результатами рішень та/або вирішення справи судом, але не менше строків, визначених вище.

За загальним правилом, відповідальність щодо збереження документів несе виконавчий орган товариства, а щодо документів бухгалтерського обліку та фінансових звітності - головний бухгалтер (у разі призначення).

Наявність установлених строків зберігання документів передбачає створення підприємством необхідних для цього умов. Так, згідно з пунктами 6.2 і 6.3 глави 6 Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку №88 [6] первинні документи та облікові реєстри, що пройшли обробку, бухгалтерські звіти та баланси до передачі їх до архіву підприємства повинні зберігатися в бухгалтерії у спеціальних приміщеннях або закритих шафах під відповідальністю осіб, уповноважених головним бухгалтером.

Бланки суворої звітності повинні зберігатися в сейфах, металевих шафах або спеціальних приміщеннях, що забезпечують їх схоронність.

Право на достовірну інформацію забезпечено також встановленням відповідальності посадових осіб за надання недостовірної інформації про діяльність товариства. Так, згідно ч. 5. ст. 26 ЗУ “Про ТОВ” посадові особи товариства, винні у введенні в оману учасників товариства щодо його фінансового стану, зокрема шляхом подання (включення) недостовірної інформації до документів товариства, що призвело до здійснення неправомірних виплат, несуть разом з учасниками солідарну відповідальність за зобов'язанням щодо повернення виплат товариству.

Порядок надання інформації учаснику встановлений ч.5 ст. 43 ЗУ “Про ТОВ”, в якій зазначено, що протягом 10 днів з дня

надходження письмової вимоги учасника товариства виконавчий орган товариства зобов'язаний надати такому учаснику копії відповідних документів, визначених частиною першою цієї статті. Очевидно, що із прийняттям ЗУ “Про ТОВ” роз'яснення Пленуму Вищого господарського суду України, викладені в Постанові “Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин” № 4 від 25.02.2016 року [7] в частині порядку надання інформації учаснику, а саме: “чинним законодавством не передбачено обов'язку товариства надавати учаснику запитувану ним інформацію в письмовому вигляді (у вигляді ксерокопій), а лише встановлено обов'язок надавати учаснику товариства для ознайомлення визначену законом інформацію, з якої вже сам учасник має право робити виписки, фотографії, копії” на сьогодні є неактуальними. Товариство все ж зобов'язане надати учаснику копії затребуваних документів, але разом з тим за підготовку копій документів товариство може встановлювати плату, розмір якої не може перевищувати розмір витрат на виготовлення копій документів та витрат, пов'язаних з пересиланням документів поштою. Разом з тим вищезазначена Постанова регулює інші прогалини в ЗУ “Про ТОВ”, зокрема роз'яснює, що учасник (акціонер) товариства може вимагати надання інформації про діяльність товариства лише з дати, коли він набув статусу учасника (акціонера). Водночас закон не встановлює обмежень щодо періоду часу, за який учасник товариства має право отримувати інформацію.

Водночас, у рішенні ВС/КГС у справі № 904/3679/17 від 26.06.18 [8] слушно зазначається, що відсутність визначеного способу надання інформації не може бути достатньою підставою для відмови товариства надати його учаснику інформацію про свою діяльність у спосіб, в який просить учасник, адже така відмова є за своєю суттю безпідставним обмеженням права особи у виборі форми одержання інформації всупереч вимогам статті 34 Конституції України, статті 7 Закону України “Про інформацію”. Також суд зазначив, що положення чинного законодавства та Статуту Товариства не регламентують процедуру, а також форму отримання учасником Товариства інформації щодо діяльності Товариства. Відсутність визначеного способу надання інформації, на думку колегії суддів, не може бути достатньою підставою для

відмови Товариства надати його учаснику інформацію про свою діяльність у спосіб, в який просить учасник, адже така відмова є за своєю суттю безпідставним обмеженням права особи у виборі форми одержання інформації.

Отримання учасником зазначеної інформації від товариства є необхідним для реалізації ним своїх корпоративних прав, зокрема правомочностей на участь в управлінні господарською організацією. Відтак внаслідок невиконання товариством свого обов'язку з надання учаснику товариства на його вимогу для ознайомлення документів, передбачених положеннями закону та статуту, можуть бути визнані порушеними як право учасника товариства на інформацію, так і його корпоративні права. Відповідно до положень статей 15, 16 ЦК України зазначені права учасника підлягають захисту. Законодавець у ч. 1 ст. 16 встановив, що кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу, а в ч. 2 цієї статті визначив способи здійснення захисту цивільних прав та інтересів судом. Примусове виконання обов'язку в натурі застосовується у тих випадках, коли відповідач зобов'язаний був вчинити певні дії, але відмовився або уникає можливості виконати свій обов'язок. Тобто цей спосіб захисту застосовується за наявності зобов'язальних правовідносин між позивачем та відповідачем. Визначаючи умови застосування даного способу захисту права, слід виходити із положень ст. 11 ЦК України, де зазначається, що підставами виникнення таких зобов'язальних правовідносин між суб'єктами корпоративного права є правочини, акти законодавства, а також акти органів державної влади чи місцевого самоврядування, юридичні факти, рішення суду. Необхідно взяти до уваги, що примусове виконання обов'язку в натурі має ґрунтуватись на існуючому зобов'язанні між сторонами [9]. У випадку захисту права учасника товариства на інформацію дане зобов'язання встановлене нормами законів України, а також статутом товариства.

Таким чином, право учасника товариства на інформацію є важливою складовою корпоративних прав учасника, від якої залежить реалізація інших правомочностей. Гарантії цього права закладені в законодавчих актах, серед яких і обов'язок товариства вести документообіг, забезпечити збереженість документів товариства, а також, власне, надавати доступ до інформації про то-

вариство на вимогу учасника. Захист даного права здійснюється у судовому порядку на загальних засадах, шляхом застосування положень ст.15, 16 ЦК України.

1. Закон України “Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю” від 06.02.2018. Режим доступу URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/2275-19>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 Режим доступу URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/>
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 Режим доступу URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 року. Режим доступу URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 року. Режим доступу URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
6. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку затверджено наказом Міністерства фінансів України №88 від 24.05.1995. Режим доступу URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95>
7. Роз’яснення Пленуму Вищого господарського суду України, викладені в Постанові “Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин” № 4 від 25.02.2016 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95>
8. Рішення Верховного суду у справі № 904/3679/17 від 26.06.18. Режим доступу URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75024622>
9. Васильєва В. В. Примусове виконання обов’язку в натурі як спосіб захисту корпоративних прав. Збірник наукових праць за результатами проведення Третьої міжнародної науково-теоретичної конференції “Методологія приватного права”, 02.06.2016 року. Режим доступу URL: <https://drive.google.com/open?id=0B6PKxRSM-MaVelFOUmJLZ184dUU>

Васильєва В. В. Організаційно-правові передумови реалізації права учасника ТОВ та ТДВ на інформацію

Дана стаття визначає право на інформацію як важливу складову корпоративних прав учасника товариства, від забезпеченості якого залежить ефективна реалізація інших його правомочностей. Автор зазначає, що право на інформацію забезпечується встановленням у законодавстві обов’язку товариства зберігати певний перелік документів, що пов’язані з діяльністю товариства. У зв’язку з останніми оновленнями в законодавстві України, учаснику гарантується право отримати копії затребуваних ним документів від товариства. Право на інформацію забезпечено також встановленням відповідальності посадових осіб за нена-

данія відомостей або надання недостовірної інформації про діяльність товариства. Захист цього права здійснюється шляхом звернення до суду з вимогою про примусове виконання обов'язку в натурі.

Ключові слова: товариство, права учасників, право на інформацію, корпоративні права.

Vasilyeva V. Organizational and legal conditions for the realization of member's right for information in LLC and ALC

This article defines the right to information as an important component of the corporate rights of a company member, on the security of which the effective exercise of its other competencies depends. The author states that the right to information is ensured by the statutory obligation of the company to storage a certain list of documents related to the activities of the company. The Art. 43 of the LLC provides a list of documents that the company is obliged to keep such as: documents related to the foundation of the company and the founding documents and changes thereto; documents on creation of branches, representative offices of the company (in case of their creation); documents related to the issue of the securities and documents certifying the ownership of the company to the property; documents regulating the activities of the company bodies and changes thereto (regulations, instructions, etc.); documents related to the work of the bodies of the company (general meeting, executive body, supervisory board): protocols, orders, orders; documents in which the results of the company's economic activity are directly reflected: annual financial statements, documents of annual reports submitted to the relevant state bodies, accounting documents; documents from third parties regarding the company: audit reports and results of other audit services. As a general rule, the executive body of the company is responsible for keeping the documents, and the chief accountant (if assigned) - for the accounting documents and financial statements.

Due to the latest updates in the legislation of Ukraine, the participant is guaranteed with the right to receive copies of documents required by him from the company. The right to information is also ensured by establishing the responsibility of officials for not providing information or providing false information about the activities of the company. This right is protected by applying to the court for compulsory in-kind performance.

Keywords: partnership, rights of participants, right to information, corporate rights.

Вінтоняк Н.Д.

КОРПОРАТИВНІ ПРАВА ПОДРУЖЖЯ: СУТНІСТЬ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ

УДК347.191.11:347.626 <https://doi.org/10.15330/apiclu.50.103-113>

Постановка проблеми. Подружжю на праві спільної сумісної власності може належати будь-яке майно і норми Сімейного кодексу України закріплюють законний режим майна подруж-